

Epistolă deschisă către d-nii protopopi, preoți, învățători și către literații români, Pesta, 1870; *Seran și Zoran. Serilă, Mezilă și Zorilă*, Pesta, 1873; *Steaua maghilor sau Cântece la Nașterea Domnului Isus Cristos*, Biserica Albă, 1875; *Viața și operele lui Petru Maior*, București, 1883; *Cultul păgân și creștin*, vol. I, *Sărbătorile și datinele romane vechi*, București, 1884; ed. a 2-a, București, 2005; ed. a 3-a, București, 2008; *Novăceștii. Cinci ani înaintea Academiei Române*, Timișoara, 1886; *Dialectul român-bănățean*, Lugoj, 1902; *Ilirii, macedoromânii și albanezii*, București, 1904; *Întru memoria lui George Barițiu*, Sibiu, 1904; *Peșitorii*, Sibiu, 1905; *Sara, Miază-Noapte și Zorile*, Sibiu, 1908; *Negru Vodă și epoca lui*, București, 1909; *Țara Severinului sau Oltenia*, București, 1910; *Dioariu. Jurnal intim*, coord. Nicolae Nicoară-Horia, Arad, 2008; *Marienescu – inedit: file de jurnal*, îngr. Nicolae Nicoară-Horia, Arad, 2012. – **Culegeri:** *Poezia populară. Balade culese și corese*, vol. I, Pesta, 1859, vol. II, Viena, 1867; *Poezia populară. Colinde culese și corese*, Pesta, 1859; ed. București, 1861; *Doi feți cotofeți sau Doi copii cu părul de aur*, Pesta, 1871; *Arghir și Ileana Cosânzeana*, Pesta, 1872; ed. a 2-a, îngr., pref. și note Eugen Blăjan, București, 1994; *Novăceștii*, îngr. și pref. Eugen Blăjan, București, 1970; ed. a 2-a, București, 1994; *Poezii populare din Transilvania*, îngr. Eugen Blăjan, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1971.

Repere bibliografice: Aron Densușianu, *Cercetări literare*, Iași, 1887, 166–218; Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I, Cluj, 47–51; Ovidiu Bârlea, *Atanasie Marienescu – folclorist*, „Analele Universității Timișoara”, Științe filologice, t. I, 1963; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, I, îngr. și introd. Ion Taloș, București, 1971, 145–156; *Istoria literaturii române*, III, București, 821–822; Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 134–154; *Dicționarul literaturii române de la origini la 1900*, București, 555–556; Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, II, București, 63–65; *Dicționarul scriitorilor români*, III, coord. Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 89–93; Ion Buzăși, *Un urmaș al școlii ardeleni*, „România literară”, 2002, 6; Ovidiu Pecican, *Avalon. Tinerețea studioasă a folcloristului*, „Observator cultural”, București, 2012, 619.

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

CONSTANTIN TEODOROVICI*

MARINO-MOSCU, Constanța (17. IV. 1875, Filioara, j. Neamț – 20. IX. 1940, București), prozatoare. Este fiica naturală a Anei Popovici și va fi adoptată de soțul de mai târziu al acesteia, Panait Marino. Face școala primară la Pașcani, apoi este,

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Str. Th. Codrescu, nr. 2, Iași, România.

pe rând, elevă la pensioanele Gallet și Dodun des Perrières din Iași. Studiază cu succes pianul, dar cam târziu și în condiții vitrege, și abia în 1898 are prilejul să-și perfecționeze pregătirea la Viena. Deși foarte dotată, nu va avea o carieră muzicală, fiind deja căsătorită și mamă a trei copii, dar mulți ani va da lecții de pian. Stabilită pentru o perioadă mai lungă la Buzău, cultivă relații din ce în ce mai întinse, în special în lumea literară și muzicală. În ultimul deceniu al vieții este directoarea unui azil la Vălenii de Munte, unde predă și limba franceză. Debutează în 1908, cu o povestire, la „Viața românească”, iar în 1911 îi apare primul volum de proză scurtă, *Ada Lazu*, un an mai târziu fiind admisă în Societatea Scriitorilor Români. Își extinde colaborările și la periodice din București: „Rampa” (în care semnează și comentarii muzicale), „Lectura pentru toți”, „Sburătorul”, „Adevărul literar și artistic”. Hipersensibilă, arsă de dorința de „a face ceva care să iasă din nivelul comun”, conștientă că are „aptitudini pentru lucruri mai alese”, suferind de „acea asfixie a tot ce-i frumos, bun, sfânt în suflet” resimțită în căsnicie, **M.-M.** și-a căutat salvarea în jurnal, în literatură, în corespondență. Scrisorile către G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, Hortensia Papadat-Bengescu vibrează de pasiunea comunicării și dau măsura adevărată a talentului său. Totodată, autoarea face aici numeroase precizări și comentarii cu privire la intențiile și credințele ei literare, apărându-și cu tenacitate atitudinea naturală, fidelitatea față de realitatea descrisă.

Dăruită cu o capacitate de percepție și de înregistrare a faptelor vieții ieșite din comun, **M.-M.** a acumulat numeroase impresii și trăiri, amplificate de mai multe traume biografice. Principalul și cel mai valoros filon al prozei sale este constituit din *Amintirile Caterinei State* – cărora li se pot atașa și alte secvențe publicate cu titluri diferite de-a lungul anilor –, apărute din 1920 în „Viața românească” și „Adevărul literar și artistic”. Reconstituirea pasionată a lumii unei copilării marcate de o sensibilitate febrilă păstrează în mare măsură vioiciunea, curiozitatea, candoarea vârstei, cu bucuriile și spaimile ei. Rețin îndeosebi secvențele animate de duioșie despre prietenii din școala primară sau despre „descoperirile” mișcătoare ale psihologiei infantile. Ultimele episoade ale acestui roman autobiografic (pregătit pentru tipar în 1927) urmăresc în special drama tinerei care își caută un drum, dar este puternic contrariată de opoziția mamei, de încercările acesteia de a scăpa de ea căsătorind-o. O personalitate formată în condiții deosebite – copilăria în cadru mănăstiresc, aproape paradisiac, întreruptă brutal de mutarea în noua familie a mamei (cunoscută târziu și devenită cea mai mare spaimă a tinereții ei) și „în lume”, un loc plin de amenințări și de mari ciudățenii – simte nevoia de a da glas unei experiențe traumatizante, de a-și reface și împlini viața, de a și-o reconstrui după valorile în care credea. Relatarea este spontană, lipsită de artificii, într-o rostire alertă, puțin interesată de literaritatea textului și aproape total preocupată de derularea tensionată, vie a evocării, a dialogurilor. Un leitmotiv al întregii proze memorialistice (multe secvențe poartă titlul *Scrisori de la Varatic*) este descrierea și „punerea în scenă” a figurilor din mănăstirea în care **M.-M.** a deschis ochii, a trăit mult timp și în care ar fi vrut să-i și închidă. „Nuvela” *Ada Lazu*, cea mai

consistentă dintre prozele scurte ale autoarei, i-a fixat într-o bună măsură fizionomia literară. Aflată în fața sfârșitului, protagonista își derulează viața într-un racurs marcat de presiunea stării prezente. Orfană de mamă, izolată, ruptă de realitate, cu năzuințe artistice, ea cunoaște un scurt moment luminos în compania unui tânăr cu care va petrece un timp pictând și conversând despre artă. Momentul devine paradigma unei dorite existențe, pe când căsătoria silită cu un bărbat necunoscut, de cea mai ternă esență, este insuportabilă, ca o condamnare nedreaptă, fără drept de apel. Șocată, derutată de insuficiența și falsitatea vieții, de un permanent sentiment de ultragiure, i se pare că trăiește „un vis urât” care se va termina doar în moarte. Este drama incompatibilității dintre modelul individual și mecanismul social agresiv și nivelator, în special drama femeii, mult mai dependentă de deciziile familiei. Prozatoarea reușește să evidențieze discrepanța dintre aspirațiile Adei și realitatea pe care este obligată să o accepte, alternând imaginile diafane ale amintirilor ei din tinerețe cu descrierea unor aspecte concrete, brutale ale existenței imediate, având grijă să fixeze ambianța obiectuală și umană a fiecărui moment. Proza din volumele *Natalița* (1916), *Talburea* (1922), *Făclii în noapte* (1930) continuă în bună măsură acest tip de proză. Povestiri ca *Natalița*, *Purim* aparțin *Amintirilor...*, iar *Datorie*, *Larghetto*, *în re*, *de Mozart*, *Mai bine...* sunt episoade ale nenorocirii fără vină și fără scăpare ilustrate în *Ada Lazu*. Alte destine sunt luminate rapid de privirea autoarei, foarte sensibilă la suferința umilă. În proza ficțională, **M.-M.** pare mereu conștientă de exigențele construirii unui text literar, discursul său e sincopat, selectiv, compus din elemente considerate mai vizibile, mai semnificative. Exprimarea e ușor literaturizată, căutând efectul, uneori și prin inserarea unor regionalisme sau particularități de vorbire. Un episod ciudat îl reprezintă apariția în „Rampa” a romanului *Tovărășie* (în cincizeci de numere consecutive din 1912), despre care nici autoarea, nici altcineva nu va pomeni ulterior. Subiectul este banal: un vechil boieresc se autodistruge cedând ambițiilor de mărire ale soției sale și întovărășindu-se cu un escroc gen Dinu Păturică. Se urmăresc prea îndeaproape amănuntele întâmplării, dar povestirea, dialogurile au un ritm antrenant. Ultimul capitol al romanului, *Moștenirea*, reluat, cu modificări, ca nuvelă, în volumul *Talburea*, a impresionat pe E. Lovinescu (dramă a unei „umanități lipsite de poezie”, „puternic zugrăvită” și potențată de un „stil ferm și mat”). Critica vremii, apoi istoricii literari au apreciat atât aportul tematic – contribuția la cunoașterea psihologiei feminine și infantile, în „admirabile pagini de introspecție” –, cât și capacitatea autoarei de a pătrunde realitatea, talentul de a evoca firesc, într-o narațiune animată de dialogul nervos, cu putere de caracterizare. Aproape necunoscut și necomentat este alt roman, *Din zilele și gândurile mele*, publicat în „Adevărul literar și artistic” (1937–1938), conceput sub formă de jurnal al unei fete de boier de prin anul 1855. Aici este consemnată o dramă – dragostea abia înmugurită dintre tânără și un baron german este curmată de îmbolnăvirea și moartea acestuia. Autoarea se străduiește să scrie în limbajul moldovenesc al epocii, să reconstituie mediul boieresc, menținând în prim-plan sensibilitățile și trăirile fetei. Formula

epică aleasă face însă concesie gustului pentru senzaționalul romanțios, iar **M.-M.** pare să uite propria pledoarie pentru autenticitate.

SCRIERI: *Ada Lazu*, București, 1911; București, 1919; *Natalița*, București, [1916]; *Talburea*, București, 1922; *Făclii în noapte*, București, 1930.

Repere bibliografice: C.A. [G. Ibrăileanu], *Ada Lazu*, „Viața românească”, 1911, 7; Ilarie Chendi, *Schițe de istorie literară*, București, 1969, 175–177; A. Vojin, *Ada Lazu*, „Minerva”, 1911, 963; E. Lovinescu, *Scieri*, II, București, 332–333, V, 97–98; H. Sanielevici, *Talburea*, „Adevărul literar și artistic”, 1923, 120; Izabela Sadoveanu, *Constanța Marino-Moscu*, „Adevărul literar și artistic”, 1930, 492; Mărgărita Miller-Verghi, Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, București, 330–339; G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, (1941), 599, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, (1982), 676; Otilia Cazimir, *Prietenii mei scriitorii*, București, 1960, 53–64; Constantin Ciopraga, *Literatura română între 1900 și 1918*, Iași, 586–589; *Dicționarul scriitorilor români*, III, București, 107–108; Elisabeta Dobrin Popescu, *O prietenie, prin muzică, în societatea bârlădeană a sfârșitului de veac XIX: Constanța Marino-Moscu – Josefina Sturdza. Însemnări autobiografice. Constanța Marino-Moscu către Adina Paula Moscu*, „Manuscriptum”, București, 2001, 1–4.

MARIA MĂNUCĂ

OFELIA ICHIM*

MĂNUCĂ, Maria (20. XII. 1940, București), poetă și pictoriță. Fiică a Paraschivei (n. Strună), casnică, și a lui Vasile Ciocan, tehnician mecanic, a absolvit Liceul „M. Eminescu” din Iași (1950–1957) și Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” din Iași (1957–1963). Între 1963 și 1965 obține, prin concurs, internatul preclinic la Catedra de Microbiologie a UMF Iași; în 1965 susține concurs de secundariat în Iași, urmat, în 1969, de examenul de medic specialist, susținut la București (Direcția de Medicină Preventivă). Între 1970 și 1976 realizează specializări și perfecționări la UMF Iași, Institutul de Igienă și Sănătate Publică, urmate de specializare la Institutul „Dr. Cantacuzino”, Spitalul Fundeni – Clinica de Hematologie, București (1977–1979). În 1979 susține examenul concurs (primariat) în București, specialitatea Laborator Clinic, Microbiologie, Hematologie. După obținerea concursului devine medic primar, șef al Laboratorului de Diagnostic al Direcției de Medicină Preventivă Iași (1981–1997). În anul 1997 se pensionează.

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Str. Th. Codrescu, nr. 2, Iași, România.